

Polska planeta i gwiazda otrzymały nazwy nawiązujące do twórczości Stanisława Lema

17 grudnia 2019 r. Międzynarodowa Unia Astronomiczna (IAU) ogłosiła wyniki globalnego konkursu IAU100 NameExoWorlds na nazwy planet pozasłonecznych. Od tej pory w kosmosie będzie gwiazda o nazwie Solaris i planeta nazwana Pirx. Co więcej, w sposób pośredni – dzięki Chorwacji – na niebie znalazła się także jeszcze inna z polskich propozycji: Weles (jako planeta).

Nazwa Solaris nawiązuje do tytułu powieści Stanisława Lema (1921-2006), najślynniejszego polskiego pisarza science-fiction. W powieści wydanej w 1961 roku Solaris to planeta pokryta przez olbrzymi ocean. Jednak w konkursie IAU100 NameExoWorlds nazwę tę nadano gwiazdzie. Z kolei Pirx jest postacią z twórczości Lema, znaną np. ze zbioru opowiadań „Opowieści o pilocie Pirxie”.

Autorem propozycji Solaris/Pirx jest Eryk Nowik z miejscowości Siemiatycze. W odwrotnej kolejności propozycję nadesłał także Piotr Kancerek z miejscowości Włoszczowa.

„Nadawanie nazw rzeczom, zjawiskom czy osobom konstytuują świat wokół nas i naszą w nim obecność. Dlatego jest bardzo ważne, że nazwy związane z polską kulturą i literaturą zadomowią się w kosmosie” powiedział prof. dr hab. Marek Sarna, prezes Polskiego Towarzystwa Astronomicznego (PTA), które prowadziło polski konkurs IAU100 NameExoWorlds.

Nazwy wyłonione w konkursie mają status oficjalnych i będą używane równoległe z oznaczeniami naukowymi obiektów.

Polski konkurs niezwykle popularny

„Cieszy nas bardzo duże zainteresowanie polskiego społeczeństwa konkursem na nazwy planet. Liczba głosów z Polski w fazie publicznego głosowania była największa spośród wszystkich krajów” powiedział dr Krzysztof Czart, przewodniczący krajowego komitetu konkursowego.

W etapie zgłaszania propozycji nazw mieszkańcy Polski nadesłali 2866 propozycji par nazw, co jest jednym z czołowych wyników na świecie. Z kolei w etapie publicznego głosowania napłynęły 88162 głosy, czyli najwięcej spośród wszystkich krajów (następna była Hiszpania z dwu i półkrotnie mniejszą liczbą głosów). Polskie głosy stanowią ponad 21% całkowitej liczby głosów drugiego etapu na świecie.

Wyniki głosowania

W trakcie publicznego głosowania internetowego w polskim konkursie odnotowano następujący rozkład głosów (nazwa gwiazdy / nazwa planety):

Geralt / Ciri – 47006 głosów (53,32%) – Postacie z cyklu wiedźmińskiego Andrzeja Sapkowskiego. Literatura ta jest obecna w polskiej kulturze już od około 30 lat, przeniknęła m.in. do gier komputerowych, a także do filmów.

Solaris / Pirx – 13796 głosów (15,65%) – Tytuł powieści oraz postać z książek Stanisława Lema, polskiego pisarza science-fiction, którego twórczość znana jest na całym świecie.

Swarog / Weles – 7568 głosów (8,58%) – Swarog (inna wersja: Swaróg) był bóstwem słowiańskim, bogiem nieba, ognia i kowalstwa. Jednym z jego synów był Weles, podziemny bóg magii, przysięg, sztuki, rzemiosła kupców i bogactwa.

Twardowski i Boruta – 6344 głosy (7,20%) - Pan Twardowski to postać polskiego szlachcica z baśni i legend. W niektórych wersjach opowieści ostatecznie znalazł się na Księżycu. Fabuła historii Twardowskiego związana jest z podpisaniem przez niego cyrografu z diabłem, stąd drugą nazwą w parze jest imię polskiego diabła z zamku w Łęczycy.

Polon i Rad – 5956 głosów (6,76%) – Są to nazwy pierwiastków chemicznych, które odkryła Maria Skłodowska-Curie, polska fizyczka i chemiczka, dwukrotna laureatka Nagrody Nobla.

Piast i Lech – 3974 głosy (4,51%) – Postacie z legend o początkach państwa polskiego. Piast to postać od której, według legendy, wywodzi się pierwsza polska dynastia rządząca krajem (sam Piast nie był władcą). Lech z kolei znany jest z legendy o trzech braciach: Lechu, Czechu i Rusie, którzy założyli sąsiadujące kraje.

Jantar i Wolin – 3518 głosów (3,99%) – Te nazwy mają związek z polskim wybrzeżem Bałtyku. Jantar jest dawnym określeniem bursztynu, z kolei Wolin to polska wyspa na wybrzeżu Morza Bałtyckiego.

Zwycięskie nazwy

Konkurs IAU100 NameExoWorlds był kilkuetapowy. Najpierw zbierano propozycje nazw wraz z krótkimi uzasadnieniami (czerwiec i lipiec), następnie krajowy komitet wyselekcjonował z nich grupę nazw do drugiego etapu, którym było publiczne głosowanie przez internet (wrzesień i październik). Na podstawie wyników głosowania polski komitet przekazał do Międzynarodowej Unii Astronomicznej oficjalną polską propozycję, w sposób zgodny z wynikami głosowania (Geralt/Ciri jako główna propozycja, a pary z dwóch kolejnych miejsc jako propozycje rezerwowe). Według procedury konkursu, ostateczna decyzja należała do Międzynarodowej Unii Astronomicznej, która nie zdecydowała się zaakceptować nazw Geralt/Ciri i wybrała parę Solaris/Pirx.

Gdy spojrzymy na nazwy wyłonione przez inne kraje, to okazuje się, że oprócz gwiazdy Solaris i planety Pirx będziemy mieć na niebie także planetę Weles (w pisowni: Veles). Nazwa ta była na trzecim miejscu w polskim konkursie, a jednocześnie okazała się zwycięska w Chorwacji. Weles to bóstwo słowiańskie, jeden z synów Swaroga.

Planeta odkryta przez Polaków

System przyznany Polsce do nazwania nosił do tej pory oznaczenie BD+14 4559. Takie miano miała gwiazda, z kolei planetę oznaczano BD+14 4559 b. O istnieniu planety dowiedzieliśmy się w 2009 roku dzięki odkryciu dokonaneemu przez zespół polskich astronomów w składzie: prof. Andrzej Niedzielski, dr Grzegorz Nowak, dr Monika Adamów, prof. Aleksander Wolszczan.

Według najnowszych analiz, planeta ma masę 1,04 masy Jowisza i promień 1,23 promienia Jowisza. Swoją gwiazdę okrąża co 269 dni ziemskich. Do całego układu mamy 161 lat świetlnych, a na niebie widoczny jest w gwiazdozbiórze Pegaza. Gwiazdę można dostrzec już przy pomocy lornetki lub niewielkiego teleskopu, jest widoczna z Polski.

Warto dodać, że polscy astronomowie z różnych grup badawczych mają na swoim koncie wiele odkryć planet pozasłonecznych, a także istotny wkład w poznawanie własności tych obiektów.

Patronaty i inne wsparcie

Narodowy konkurs IAU100 NameExoWorlds uzyskał wsparcie w różnej formie od wielu podmiotów.

W szczególności polski konkurs IAU100 NameExoWorlds uzyskał patronat od Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego – Jarosława Gowina, a także patronaty honorowe od wielu organizacji i instytucji związanych z astronomią, kosmosem lub badaniami naukowymi, takich jak Polskie

Towarzystwo Astronomiczne (PTA), Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii (PTMA), Polska Agencja Kosmiczna (PAK), Polska Akademia Nauk (PAN), Europejskie Obserwatorium Południowe (ESO).

Patronami honorowymi były także krajowe instytuty astronomiczne: Centrum Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika PAN w Warszawie (CAMK PAN), Centrum Badań Kosmicznych PAN w Warszawie (CBK PAN), Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (OA UJ), Instytut Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (IOA UAM), Centrum Astronomii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (CA UMK), Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu Warszawskiego (OA UW), Instytut Astronomiczny Uniwersytetu Wrocławskiego.

W gronie patronów honorowych znalazły się też instytucje zajmujące się popularyzacją astronomii: Planetarium Śląskie w Chorzowie, Hevelianum w Gdańsku, Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne w Grudziądzu, Planetarium EC1 w Łodzi, Olsztyńskie Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne, Centrum Popularyzacji Kosmosu Planetarium Toruń.

W składzie Komitetu Honorowego swoim autorytetem konkurs wsparli prof. Aleksander Wolszczan – odkrywca pierwszego pozasłonecznego układu planetarnego oraz wielu innych egzoplanet, prof. Andrzej Niedzielski – astronom z Centrum Astronomii UMK, odkrywca planety, która przypadła Polsce do nazwania, prof. Andrzej Udalski – astronom kierujący projektem OGLE, odkrywca wielu planet pozasłonecznych, będący polskim przedstawicielem w Międzynarodowej Unii Astronomicznej, prof. Jerzy Duszyński – prezes Polskiej Akademii Nauk, prof. Marek Sarna – prezes Polskiego Towarzystwa Astronomicznego, dr hab. Grzegorz Brona – prezes Polskiej Agencji Kosmicznej w okresie od marca 2018 r. do kwietnia 2019 r., specjalista od branży kosmicznej, Mieczysław Janusz Jagła – prezes Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii oraz Zofia Kaczmarek – studentka astronomii, dwukrotna zwyciężczyni Olimpiady Astronomicznej.

Także wiele mediów zdecydowało się udzielić patronatów medialnych konkursowi. W tym gronie znalazły się: Program Pierwszy Polskiego Radia, Urania – Postępy Astronomii, Świat Wiedzy Kosmos, Kosmonauta.net, Space24.pl, AstroNET, Astronarium, Astrofaza, Astrolife, Nauka. To lubię, radio-teleskop.pl, Radio Planet i Komet, We Need More Space.

Konkurs miał także sponsorów: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (w ramach grantu na działalność upowszechniającą naukę), Polskie Towarzystwo Astronomiczne, czasopismo i portal „Urania – Postępy Astronomii”, firma Rebel, Wydawnictwo Znak Literanova, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poczta Polska.

Więcej informacji:

Komunikat PTA: <https://www.pta.edu.pl/prasa/pta1916>

Witryna polskiego konkursu IAU100 NameExoWorlds: <https://www.iau100.pl/planety>

Ogólnoświatowa witryna konkursu: <http://www.nameexoworlds.iau.org/>

Kontakt:

dr Krzysztof Czar

Krajowy Koordynator IAU ds. Popularyzacji

Przewodniczący krajowego Komitetu Konkursowego IAU100 NameExoWorlds

e-mail: iau@pta.edu.pl

tel. 513 733 282

dr Halina Prętka-Ziomek

Członek krajowego Komitetu Konkursowego IAU100 NameExoWorlds

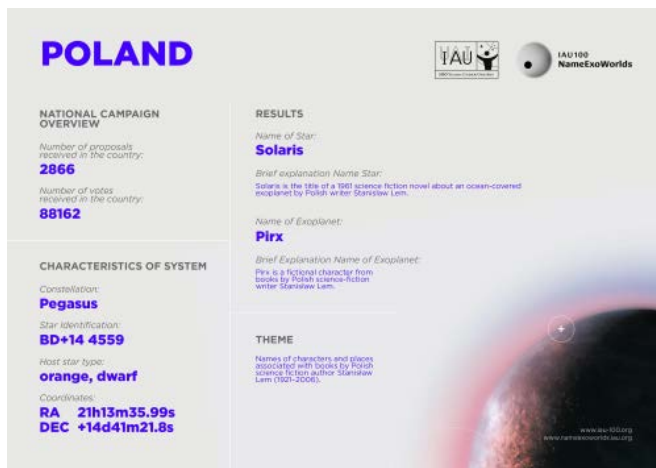
e-mail: iau@pta.edu.pl

tel. 509 809 962

Ilustracje

Oficjalne wyniki konkursu IAU100 NameExoWorlds dla Polski. Nazwa gwiazdy: Solaris, nazwa planety: Pirx. Źródło: IAU100.

Infografika prezentująca oficjalne wyniki konkursu IAU100 NameExoWorlds dla Polski. Źródło: IAU100.

Artystyczna wizualizacja jak może wyglądać widok z powierzchni hipotetycznego księżyca planety BD+14 4559 b (Pirx). Źródło: M. Mizera / PTA / IAU100.